

УДК 378.147

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ДІАЛОГУ
ОПОСЕРЕКОВАНОГО ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Т.В.КРАМАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
філології

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

E-mail: kramarenko16@mail.ru

О.В.ЛИТВИНОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
філології

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

E-mail: litvinova20@ukr.net

О.С.РЕЗУНОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
філології

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

E-mail: rizzolena@i.ua

Анотація. У даній статті розглядається проблема навчального діалогу як засобу реалізації педагогічної взаємодії засобами інформаційних технологій. Розкрито авторські погляди на феномен навчальний діалог, опосередкований засобами інформаційних технологій.

Ключові слова: діалог, навчальний діалог, інформаційні технології, педагогічна взаємодія, навчання, функції навчального діалогу, метакомунікація.

Актуальність (Introduction). Глобальні тенденції розвитку сучасного суспільства, збільшення міжнародних, культурних та економічних зв'язків України з іншими країнами, необхідність діалогізації будь-якої професійної діяльності, динамічність, мобільність, гострий дефіцит часу, визначають актуальність дослідження проблеми професійного діалогу опосередкованого інформаційними технологіями.

На теперішній час можна чітко простежити діалогічний напрямок у розвитку професійного спілкування в усіх галузях народного господарства. Тому розвиток професійного діалогу, опосередкованого засобами інформаційних технологій, може стати дієвим фактором покращання професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема спеціалістів економічного напрямку підготовки, який водночас впливає на їхнє прагнення до постійного саморозвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Насамперед, зауважимо, що діалог завжди залишався об'єктом вивчення філософів, мислителів. Перші спроби осмислення діалогу було зроблено в стародавній Індії; у працях філософів Античності знаходимо витoki діалогіки (Арістотель , Платон); у період Середньовіччя спостерігаємо трансформацію діалектичного діалогу в диспути; за часів Відродження діалог набуває вільної форми обговорення різних поглядів. Подальшого розвитку ця ідея набула у працях засновників діалогізму (М. Бахтін, М. Бубер та ін.), які презентували діалог як основу людського співбуття й самобуття, специфічного способу реалізації сутності людини. У працях стародавніх філософів та педагогів – Конфуція, Сократа, М.Квінтіліана, Я.Коменського, Дж.Локка, Ж.-Ж.Руссо, Г.Сковороди, А.Дістервега та інших можемо побачити витoki теорії навчального діалогу.

Важливе місце у психологічних та педагогічних дослідженнях охоплює питання діалогічної стратегії взаємодії, яке розглянуто в працях Г. Балла, І. Беха, І. Гапійчук, І. Зимньої, М. Кагана, Г. Ковальова та ін. Дослідники акцентували увагу на закономірностях мислення в умовах діалогу (Г. Кучинський , Б. Ломов, В. Полікарпов , Я. Пономарьов; діалозі як провідному принципі професійного спілкування (Ш.Амонашвілі, О.Бодальов, Н.Волкова, Ю.Гільбух, Т.Іванова, В.Кан-Калік, О.Матюшкін, С.Мусатов, В.Панюшкін); особливостях діалогу в умовах навчання (М. Кларін, Ю. Машбиць; готовності до діалогічного навчання, комунікативної діяльності (С. Амеліна, В. Морозов та ін.); діалогічній взаємодії викладача й студента як умови особистісно-професійного зростання

майбутнього фахівця (В. Семиченко та ін.); з'ясовано особливості діалогу в умовах навчання (В. Андрієвська, М. Кларін, Ю. Машбиць); обґрунтовано залежність типу навчального спілкування від характеру спільної навчальної діяльності (О. Дусавицький, М. Камінська, В. Кудрявцев, В. Ляудіс, Г. Цукерман).

Значний інтерес для проведеного дослідження становлять праці, в яких розкриваються ідеї щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі підготовки фахівців різного профілю (Р. Гуревич, О. Давискіба, Є. Данильчук, Ю. Машбиць, Н. Морзе, І. Роберт, Г. Чусавітіна та ін.).

Що стосується проблеми особливостей організації навчального діалогу, опосередкованого засобами інформаційних технологій, то все більшого значення набуває питання сутності, особливостей організації зазначеного навчального діалогу.

Мета (Purpose). Розкрити авторський погляд на феномен навчальний діалог, опосередкований засобами інформаційних технологій на підставі аналізу підходів науковців до феномену «діалог», «навчальний діалог».

Методи (Methods). Теоретичні: вивчення та аналіз педагогічної літератури, наукових статей та дисертацій щодо сутності поняття «навчальний діалог», класифікація та систематизація навчального діалогу, опосередкованого засобами інформаційних технологій.

Результати (Results). Передусім, зосередимо нашу увагу на поняттях «діалог», «навчальний діалог», наукових позиціях, які покладені в основу розгляду феномену навчальний діалог, опосередкований засобами інформаційних технологій.

Щодо сутності поняття, то діалог – це філософський термін, який використовують для позначення особливого рівня комунікативного процесу [12, с. 244].

Слово «діалог» (dialogos) грецького походження й дослівно перекладається як «розмова двох, бесіда». Розгляд діалогу переважно в лінгвістичному його аспекті зумовлює розуміння даного феномену як почергового обміну репліками кількох людей. Істотною ознакою діалогу, на

протипагу монологу, вважається наявністю кількох суб'єктів, спільними зусиллями яких розвивається процес мовлення (Т.Винокур, А.Лурія, О.Леонтьєв, Л.Якубинський та інші).

М.Бахтін уперше розглядає діалог як взаємодію смислових позицій, «голосів» суб'єктів, виявляючи його внутрішній психологічний зміст. «Істина не народжується й не перебуває в голові окремої людини, вона народжується між людьми, що спільно шукають істину, в процесі їхнього діалогічного спілкування», – вважає вчений [1, с.126]. Проте автор застерігає від вузького розуміння діалогізму як суперечки, полеміки, характеризуючи дані форми як «грубі», «зовні найбільш очевидні». Розвиток ідей М.Бахтіна здійснює В.Біблер, зазначаючи, що «діалогічність (у формі внутрішнього діалогу) – важлива характеристика творчого мислення, в якому «єдиний суб'єкт є міркуючим колективом» [2, с.70].

Г.Буш вважає, що діалог є одночасно «процесом і продуктом діалогічної взаємодії», акцентуючи на необхідності єдиного для всіх учасників предмета діалогу (питання, проблеми).

Аналіз літературних джерел показав, що сутність поняття «діалог» дослідники розуміють по-різному:

Основні підходи науковців до визначення поняття «діалог»

Таблиця 1

Визначення поняття «діалог»	Автор
«Форма ліквідації виховних конфліктів шляхом обміну думками сторін і знаходження спільної позиції»	С. Гончаренко
Розподіл логосів, смислів, розумових позицій, які цілком можуть співіснувати і взаємовідобразитися у свідомості одного й того ж суб'єкта («внутрішній діалог»)	В. Малахов

Послідовна зміна комунікативних ролей тих, хто спілкується, у ході якого виявляється смисл мовленнєвого повідомлення	В. Дорошенко, Л. Зотова, В. Лавриненко
Мовлення між двома або кількома співрозмовниками, які міняються ролями	Г. Чайка
Рівноправне суб'єкт-суб'єктне спілкування, яке має на меті пізнання один одного, а також самопізнання й саморозвиток партнерів зі спілкування. Метою діалогу є інша людина й ставлення до неї як до цінності дає змогу досягти цілей, які стосуються самого себе	Л. Орбан-Лембрик
Ланцюг реплік, які породжуються у процесі комунікації двох або декількох осіб; мовлення безпосередньо протиставлених один одному мовців, ланцюг словесних взаємодій	Н. Волкова
Специфічна форма спілкування, коли людина сприймається як партнер із правом на власну позицію, на свій індивідуальний спосіб сприйняття світу	І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос
Спільний розвиток співрозмовниками певної теми, який може відбуватися й під час обміну окремими взаємозалежними повідомленнями	Ю. Машбиць

Не зупиняючись докладно на інших підходах до визначення діалогу, зазначимо основні позиції, на яких базуємося:

- діалог розглядаємо як рівноправну взаємодію позицій суб'єктів, орієнтовану на одну предметність;
- він носить суб'єкт-суб'єктний характер.

Діалог у навчанні визначається, як „...форма педагогічної взаємодії вчителя – учня (учня – учня) в умовах навчальної ситуації, в ході якої

відбувається інформаційний обмін, взаємний вплив і регулюються відносини» [3, с. 96]; особлива за змістом форма спільної діяльності учнів і вчителя, взаємодія смислових позицій суб'єктів навчання щодо визначення, прийняття і розв'язання навчальної задачі, результатом якої є знаходження нового знання як власної точки зору [10, с. 67].

Щодо навчального діалогу, то виділяємо такі його істотні **ознаки**:

- наявність рівноправних партнерських суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками навчального процесу (С.Курганов, В.Рєпкін, А.Фурман, Г.Цукерман та інші).

В основі рівноправності – «неможливість розв'язати задачу, проблему відомими способами, тобто «рівність на основі загального неуспіху» [5, с.146]; єдиною «справжньою» підставою рівності суб'єктів діалогу пошук відповідей на «вічні» проблеми буття. Рівність у діалозі – це рівність у праві на відповідальність за постановку й розв'язування свого питання [11]; в основі рівноправних відносин – особлива діалогічна позиція вчителя. Вона реалізується в спеціальних організаційних зусиллях, які здійснює вчитель, і визначає тон обговорення, дотримання його правил усіма учасниками [9, с.127]; ознакою встановлення рівноправності відносин є «співвідношення активності й ініціативи учасників у виборі теми» [4, с.60];

- наявність єдиного для всіх учасників предмета діалогу (М.Камінська, О.Матюшкін, В.Рубцов, О.Шевнюк та інші).

На думку дослідників, спрямованість діалогу на навчальний зміст, зумовленість його змістом навчального предмета є істотною специфічною рисою саме навчального діалогу: стимулює учнів до діалогу навчальний матеріал, який містить суперечності [14, с.152]; цілеспрямованість навчального діалогу полягає в «ясній кожному учневі спрямованості до пошуку нового знання, оцінювання фактів, явищ» [9, с.161];

- наявність обміну інформацією, ідеями, думками, судженнями (С.Гончаренко, В.Давидов, С.Курганов, Ю.Машбиць)

Як основну ознаку навчального діалогу визначають його впорядкований характер: взаємодія ґрунтується на «змістовно спрямованій самоорганізації учасників, яка виявляється у зверненні учнів один до одного й до вчителя для поглибленого й різнобічного обговорення самих ідей...» [9, с.162]; «можливість рівноцінної відповіді й суперечення їй» [15, с.74]; наявність установки мовця на активне відповідне розуміння.

Ефективність навчального діалогу визначається ступенем досягнення навчальних та виховних цілей, які стоять перед процесом навчання [13, с. 43]. Є. Машбиць звертає увагу на те, що мовець, не виходячи з діалогу з партнером, у той же час веде діалог із самим собою, тобто разом із зовнішнім діалогом відбувається й внутрішній діалог. Внутрішній діалог може здійснюватися як відповідь співрозмовникові (внутрішній опонент) або як нове запитання йому, саме в цей час «народжується думка дитини на уроці, коли дитина акумулює своє особистісне, індивідуальне ставлення до розв'язуваної проблеми» [13, с. 43].

Тому, в істотних ознаках навчального діалогу знайшли своє відбиття основні ознаки природного діалогу (адресованість реплік, їх реактивність, тематична цілеспрямованість), умови його виникнення й перебігу (наявність проблеми, деяка спільність учасників, вільний обмін думками й діями, рівноправність відносин), так і специфіка діалогу в навчанні.

Науковцями було виділено першорядні **функції** навчального діалогу:

- передача інформації, соціального досвіду, культурної спадщини людства і конкретного оточення з метою формування певного світогляду;
- регулювання стосунків, виникнення взаєморозуміння як результату діалогічної комунікації;
- розвивальна функція та забезпечення саморегуляції та саморозвитку особистості на основі „діалогу з самим собою”, що реалізує рефлексивну функцію діалогу [6, с. 6].

Отже, можна говорити про те, що навчальний діалог має подвійну сутність: надає знання, відображаючи їхню науковість, та здійснює виховний вплив на особистість учня через розуміння діалогічної соціальної свідомості. Ці думки ми обрали як основоположні під час розуміння навчального діалогу в системах «студент – комп'ютер – студент», «студент – комп'ютер – викладач» – специфічної форми педагогічної взаємодії, опосередкованої засобами інформаційних технологій навчання.

Що стосується навчального діалогу, опосередкованого інформаційними технологіями, зауважимо, що дані технології забезпечують можливість ініціації діалогу як студентом, так й комп'ютером, здійснення симетричного діалогу. При цьому комп'ютер є квазісуб'єктом діалогічної взаємодії, а інформація, що подається студентові, є мовою реальної людини, яка виражає своє ставлення до навчального матеріалу, емоції, дає суб'єктивні оцінки тощо. На нашу думку, процес взаємодії, побудований таким чином, сприяє формуванню в студентів особистісного ставлення до предмета діалогу (навчального матеріалу).

Дослідники (А. Войкунський, Л. Халяпіна, Е.Ястребцева, Р Краут, В. Линдмарк, М. Патерсон, С Кисле, В. Счерлис та ін.) акцентують на специфічності мови такого навчального діалогу через наявність нових специфічних видів мовного (писемного) спілкування (значків на основі стандартних символів для передачі емоцій, що виражаються не словами) – *невербальних ключів електронної пошти* – “смайликів” (smiles) або emoticon (emoticon), лаконічних і виразних скорочень (як правило, утворених з англійських кліше – FYI, ASAP, Fwd, AFAIK, BRB, BTW, HTH, IMHO, IOW) і більш мудрих акронімів (ICQ, F2F), подвоєння дієслів, підвищеної вербалізації різних аспектів тілесного досвіду та ін.

Зважаючи на те, що навчальний діалог, опосередкований інформаційними технологіями відбувається завдяки всім традиційним видам і формам мовлення – усної, писемної, внутрішньої, монологічної, діалогічної й полілогічної (системи “людина – комп'ютер – людина”, “людина – комп'ютер”), що обумовлює створення особливої форми комунікації – метакомунікації, яка

позбавляє просторово-часових обмежень в процесі роботи з різними джерелами інформації (звільняє від стримуючих факторів місця і часу) й визначає новий темп і ритм розвитку розумової діяльності майбутніх фахівців. Вона дещо схожа на традиційну (процес і етапи формування, ієрархічна структура, функції й цілі учасників, їх соціальний статус тощо), але істотно відрізняється від неї збагаченою інтерактивністю й вільним контактуванням у новому комунікативному просторі й часі. Головним засобом є безпосереднє й відстрочене писемне мовлення (“форма спілкування людей за допомогою графічних знаків” [8]), у якому людина втілює у графічних символах те, що проговорюється нею попередньо. Будучи не просто фіксацією усного, писемне мовлення обирає виключно характеристики, що сприяють підсиленню авторитетності слова. Воно має певні переваги (наявність значного терміну обмірковування й висловлювання своїх думок, добору аргументів, можливості неодноразово переписувати текст у разі, якщо він не сподобався або здається непереконливим, неграмотним; точність і грамотність у висловлюванні думок і почуттів, їх збереження на майбутнє) й недоліки (відсутність безпосереднього контакту з співбесідником, візуальних якісних особистісних характеристик, можливості побачити сприйняття наших думок і перебудувати, залежно від реакції суб’єкта взаємодії) (Л. Виготський, С. Рубінштейн та ін.).

Писемне мовлення утворює знакову систему, найменшою предметно значимою одиницею якої є слово. Щодо навчального діалогу засобами електронної пошти, чату, форуму, телеконференції, побудови вислову (полілогу) відзначимо, що вона має бути узгодженою з особливостями кожного із суб’єктів педагогічного процесу, а їх вислови мають відповідати нормам літературної мови. Важливою вимогою щодо побудови полілогічного вислову є єдність суспільних, міжособистісних відносин, контактів і взаємодій. Це означає, що суспільні відносини, контакти залежать від змісту самої взаємодії та її форми. Отже, для організації ефективного діалогу в електронному середовищі однаково важливими є всі процеси діяльності (як за змістом, предметом, формою бесіди, так і за її мовними особливостями).

Визначаючи навчальний діалог провідною технологією навчання, вважаємо за доречне зазначити, що він надає можливість студенту створювати власні судження, індивідуальний стиль комунікативної діяльності, способи самовираження через цю діяльність, відчутти себе рівноправним співучасником різноманітної комунікативної й рефлексивної діяльності.

Саме діалог трансформує навчання у сферу інтерсуб'єктивності, коли набуття знань виступає як соціально значущий феномен, що сприяє спільному проживанню індивідів, співнавчанню, взаємонавчанню (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, створенню атмосфери взаєморозуміння, довіри, взаємної вимогливості, комунікативної взаємодії. Вибір, як пріоритетів, діалогічної взаємодії викладачів і студентів; встановлення діалогічного способу розвитку будь-якої ідеї, вважаємо вагомим для дослідження.

Нами також були враховані наробики Л. Зазуліної щодо готовності педагога до діалогічної взаємодії, що визначає такі напрямки його діяльності: діалогізацію змісту навчального курсу через інтеграцію, поліфонізм, багатоаспектність, плюралізм подачі навчального матеріалу; забезпечення діалогічної взаємодії учасників педагогічного процесу; створення синергічних тимчасових або постійних навчальних колективів; запровадження системи проблемно-діалогічного навчання; організацію цілеспрямованої рефлексії (діалогу з собою) як засобу самовдосконалення [6, с.14-15].

Для того, щоб активізувати діалог в електронному середовищі, викладачу необхідно володіти технікою постановки питань, серед яких М. Моїсеєва виокремлює альтернативні, інформаційні, зустрічні, контрольні, орієнтаційні, підтверджуючі, ознайомлювальні, однополюсні, направляючі, провокаційні, відкриваючі, заключні, що засвідчують зауваження [7, с.178].

Висновки і перспективи (Discussion). Підводячи підсумки, зауважимо, на основі аналізу наукової літератури з питань сутності поняття навчального діалогу та особливостей його організації засобами інформаційних технологій було з'ясовано: навчальний діалог є найважливішим інструментом організації

ефективної педагогічної взаємодії, формою особистісно орієнтованого спілкування; навчальний діалог розглядається як взаємодія в системі «викладач – студент», «студент – студент» в умовах навчальної ситуації, як одна з базових структур при створенні навчальної ситуації, у процесі якої відбувається інформаційний обмін та регулювання відносин; навчальний діалог має суб'єкт - суб'єктний характер, ця його особливість в умовах використання інформаційних технологій не порушується (засобами інформаційних технологій навчання передається мова, емоційна реакція, суб'єктивні оцінки тощо реальної людини); на зміст і характер навчального діалогу впливають змістовність висловлювань, мовне оформлення власних тверджень, сприйняття пропозицій партнера по діалогу.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского / М. М. Бахтин. – М. : Советская Россия, 1979. – 320 с.
2. Библер В. С. Мышление как творчество. Введение в логику мысленного диалога / В. С. Библер. – М. : Политиздат, 1975. – 399 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: кн. для вчителя / [В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, А. Г. Волинець та ін.; за ред. Г. О. Балла, О. В. Киричука, Р. М. Шамелашвілі]. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
5. Дусавицкий А. К. Развитие личности в учебной деятельности / А. К. Дусавицкий. – М. : Дом педагогики, 1996. – 208 с.
6. Зазуліна Л.В. Діалогізація дидактичного процесу в курсовій підготовці педагогічних кадрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04. „Теорія і методика професійної освіти” / Л.В. Зазуліна – К., 2000. –19 с.

7. Интернет-обучение: технологии педагогического дизайна /Под ред. М.В. Моисеевой. – М.: Издательский дом "Камерон", 2004. – 216с.
8. Капанадзе Л. А. Текст и его реализация [Электронный ресурс] / Л. А. Капанадзе, Е. Н. Ширяев. – Режим доступа: <http://www.rth.ru/vestnik/vestnik-1-2001-1.pdf>.
9. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических процессах / М. В. Кларин. – М.: Арена, 1994. – 221 с.
10. Кондратюк О. М. Організація навчального діалогу молодших школярів у системі розвивального навчання / О. М. Кондратюк // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Х.: Курсор, 2007. – Вип. 32. – С. 66–74.
11. Курганов С. Ю. Ребенок и взрослый в учебном диалоге / С. Ю. Курганов. – М.: Просвещение, 1989. – 127 с.
12. Лифинцева Т.П. Диалог: современный философский словарь / Т.П. Лифинцева: под общей ред. В.Е. Кемерова. – 1998. – С. 244 – 247. – (2-е изд., испр. и доп.).
13. Машбиц Е.И. Диалог в обучающей системе / Машбиц Е.И., Андриевская В.В, Комиссарова Е.Ю. – К.: Вища школа. Головное издательство, 1989 – 184 с.
14. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [підруч. для студентів пед. факультетів] / О. Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
15. Шумакова Н. Б. Условия развития активности субъекта в постановке вопросов / Н. Б. Шумакова // Общение и диалог в практике обучения, воспитания и психологической консультации: сб. науч. трудов. – М.: Изд. АПН СССР, 1987. – С. 70–75.

References

1. Bakhtyn M. M. (1979). Problemy poëtyky Dostoevskoho [Problems of poetics by Dostoevsky]. Sovetskaia Rossyia, 320.
2. Bybler V. S. (1975) Myshlenye kak tvorchestvo. Vvedeniye v lohyku myslennoho dyaloha [Thinking like creativity. Introduction to the logic of a mental dialogue]. Polytyzdat, 399.

3. Honcharenko S. U. (1997) Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Lybid, 376.
4. Andriievska V. V., Ball H. O., Volynets A. H. (1997) Dialohichna vzaiemodiia u navchalno-vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnoi shkoly: kn. dlia vchytelia [Dialogical interaction in the educational process of a comprehensive school: book for a teacher. IZMN, 136.
5. Dusavytskyi A. K. (1996) Razvytye lychnosti v uchebnoi deiatelnosti [Personality development in learning activity]. Moscow, Russia: Dom pedahohyky, 208.
6. Zazulina L.V. (2000) Dialohizatsiia dydaktychnoho protsesu v kursovii pidhotovtsi pedahohichnykh kadriv [Dialogization of the didactic process in the course preparation of pedagogical staff]. Kyiv, 19.
7. M.V. Moyseeva (2004) Ynternet-obuchenye: tekhnolohyy pedahohycheskoho dyzaina [Internet-training: technology of pedagogical design]. Moscow: Yzdatelskyi dom "Kameron", 216.
8. Kapanadze L. A. Tekst y eho realizatsiia [Text and its implementation] Available at: <http://www.rth.ru/vestnik/vestnik-1-2001-1.pdf>.
9. Klaryn M. V. (1994) Ynnovatsyionnye modely obuchenya v zarubezhnykh pedahohycheskykh protsessakh [Innovative models of teaching in foreign pedagogical processes]. Moscow: Arena, 221.
10. Kondratiuk O. M. (2007) Orhanizatsiia navchalnoho dialohu molodshykh shkolariv u systemi rozvyvalnoho navchannia [Organization of educational dialogue of junior pupils in the system of developmental education]. Pedahohika ta psykholohiia, (32), 66–74.
11. Kurhanov S. Yu. (1989) Rebenok y vzroslyi v uchebnom dyalohe [Child and adult in the training dialogue]. Moscow: Prosveshchenye, 127.
12. Lyfytseva T.P. (1998) Dyaloh: sovremennyi fylosofskyi slovar [Dialogue: Modern Philosophical Dictionary], 244 – 247.

13. Mashbyts E.Y., Andryevskaia V.V, Komysarova E.Iu. (1989) Dyaloh v obuchaiushchei systeme [Dialogue in the training system]. Kyiv: Vyshcha shkola. Holovnoe yzdatelstvo, 184.

14. Savchenko O. Ya. (1997) Dydaktyka pochatkovoї shkoly [Elementary School Didactics]. – Kyiv: Abrys, 416.

15. Shumakova N. B. (1987) Uslovyia razvytyia aktyvnosti sub'ekta v postanovke voprosov [Conditions for the development of the subject's activity in the formulation of questions]. Moscow: APN SSSR, 70–75.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ДИАЛОГА ОПОСРЕДОВАННОГО СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Т.В.Крамаренко, Е.В. Литвинова, Е.С. Резунова

В данной статье рассматривается проблема учебного диалога как средства реализации педагогического взаимодействия средствами информационных технологий. Раскрыты авторские взгляды на феномен учебный диалог, опосредованный средствами информационных технологий.

Ключевые слова: диалог, учебный диалог, информационные технологии, педагогическое взаимодействие, обучение, функции учебного диалога, метакоммуникация.

PECULIARITIES OF EDUCATIONAL DIALOGUE ORGANIZATION MEDIATED BY INFORMATION TECHNOLOGIES

T.V. Kramarenko, O.V. Lytvynova, O.S. Rezunova

The problem of educational dialogue as a means of pedagogical interaction realization by information technologies was considered. Authors' views on the educational dialogue phenomena mediated by information technologies were revealed in this article.

Key words: dialogue, educational dialogue, information technologies, pedagogical interaction, education, functions of educational dialogue, metacommunication.